

Tanulmány

„TUDSZ ÚSZNI?” MAGYAR EGYETEMEK 2019 ÉS 2022 KÖZÖTTI, SCOPUS-AZONOSÍTÓVAL RENDELKEZŐ PUBLIKÁCIÓINAK ELEMZÉSE

“CAN YOU SWIM?” ANALYSIS OF HUNGARIAN UNIVERSITIES’ SCOPUS-INDEXED PUBLICATIONS BETWEEN 2019 AND 2022

Vastag Gyula¹, Nagy Zsuzsanna², Sasvári Péter³

¹az MTA doktora, egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem, Győr; Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest
vastag.gyula@sze.hu

²könyvtáros, volt főigazgató, Budapesti Corvinus Egyetem Könyvtár, Budapest
zsuzsa651@gmail.com

³egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest; Miskolci Egyetem, Miskolc
sasvari.peter@uni-nke.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány a nemzetközi publikációs környezetben végbemenő változások figyelembevételével – különös tekintettel az Open Access és a megafolyóirat-kiadók, mint az MDPI és társai fokozott térnyerésére –, több nézőpontból, feltáró statisztikai elemzési módszerekkel, Trellis-ábrák segítségével vizsgálja az új felsőoktatási finanszírozás publikációs hatását a Scopus-adatbázisban intézményi profillal rendelkező tizenhat magyar egyetem 2019 és 2022 között megjelent 38 992 folyóiratcikke alapján. A vizsgált időszakban a vizsgált egyetemekhez rendelt publikációk számának növekedésével (7990-ről 11 290-re) együtt nagymértékben nőtt a publikációkat közlő folyóiratok száma is (2783-ról 3418-ra). A növekedés nagy része azonban alacsony szakmai elismertséget képviselő kiadók megafolyóirataiban megjelent cikkekből származott, míg a nemzetközi tudományos közösség által elismert folyóiratokban általában – és specifikusan a közgazdaság-tudomány, gazdálkodás- és szervezéstudomány területét példaként véve – nem történt jelentős előrelépés. Bár a Scimago Journal Rank Q szerint rangsorolt publikációkra való magyar egyetemi ösztönzés kétségtelenül hozzájárult a nemzetközi láthatóság javításához, a nemzetközi rangsorokban történő megjelenéshez, így a magyar egyetemi (elsősorban alapozó) képzési programok népszerűsítéséhez, a kompozit egyetemi rangsorok alapvetően nem a tudományos minőség és kiválóság mérőszámai. A Scopus-adatbázisban való megjelenésre és láthatóságra való kizárólagos törekvés – amennyiben nem párosul nemzetközileg elismert szakmai kiválóságra történő hasonló mértékű ösztönzésekkel – a magyar egyetemeknek a tudományos főáramlattól való további leszakadásához vezethet.

ABSTRACT

By applying multiple perspectives, and using exploratory data analysis and Trellis graphs, the paper discusses the publication impact of newly introduced financial incentives in Hungarian higher education. Special attention is paid to the changes in the global publication environment with the speedy market expansion of Open Access and mega journal publishers (like MDPI and others). The analysis is based on 38,992 journal articles published between 2019 and 2022, linked to sixteen Hungarian universities with institutional profiles in the Scopus database. In this period, the increase in the number of publications attributed to the universities under study (from 7,990 to 11,290) was accompanied by a large increase in the number of target journals as well (from 2,783 to 3,418). Most of the increase, however, was due to articles published in mega-journals of publishers with low professional recognition, while there was no significant progress in the number of articles published in journals recognized by the international scientific community in general, and specifically in the fields of economics, management, and organizational sciences, taken as examples. Overall, the promotion of Hungarian universities for publications ranked according to Scimago Journal Rank Q has undoubtedly contributed to improving international visibility, better international rankings, and thus to the more effective marketing of Hungarian university (mainly undergraduate) programmes. However, composite university rankings are not fundamentally a measure of academic quality and excellence. The exclusive pursuit of visibility and inclusion in Scopus—if not coupled with similar incentives for internationally recognized professional excellence—could lead to further disconnection of Hungarian universities from the scientific mainstream.

Kulcsszavak: magyar egyetemek Scopus-azonosítóval rendelkező publikációi, megafolyóiratok, folyóiratok hivatkozási értékelése, Trellis-ábra

Keywords: Scopus-indexed publications of Hungarian universities, mega-journals, measuring journal impact, Trellis graph

[Hector during his general studies class with the boys]

“I’ll let you in on a little secret boys.

There is no such thing as general studies.

General studies is a waste of time.

Knowledge is not general. It is specific.”

(The History Boys, 2006.

Director: Nicholas Hytner, Writer: Alan Bennett)

BEVEZETÉS

2019-től, az egyetemi modellváltással új időszámítás kezdődött a magyar felsőoktatásban. A modellváltó egyetemeken esetében az államtól egy alapítvány vette át a működtetést, de úgy, hogy javarészt továbbra is az állam finanszírozza az intézmény működtetését, csakhogy formálisan sokkal kevesebb lehetősége van

beleszólni az egyetem ügyeibe és működésébe. Az állam (minisztérium) és az alapítvány közötti szerződés 2021-től 2026 végéig meghatározza az alapítványnak (azaz az egyetemnek) juttatandó állami támogatások mértékét, amelyek egy részét különböző indikátorok teljesítéséhez kötik. Az új ösztönzési rendszer egyik indikátorhalmaza a nemzetközi tudományos láthatóság növelését célozta meg, többek között a Web of Science- (WoS) vagy Scopus-azonosítóval rendelkező, a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) megjelenő publikációk számának növelését. Ezen túlmenően hangsúlyossá vált az olyan globális rangsorokra való felkerülés vagy az ott megszerzett helyezések javítása, amelyek vagy a Scopus-, vagy a WoS-adatbázist használják: QS Universities Rankings (QS, Scopus-adatok alapján), Times Higher Education World University Rankings (THE, Scopus), Academic Ranking of World Universities (közismerten Shanghai Ranking, ARWU, WoS), Round University Ranking (RUR, WoS), illetve US News (US News, WoS).

Elemzésünkben a változások előtti helyzetet (2019) a bázisévvel (2020), illetve az egyetemi ösztönzési rendszerek eredményeként kialakult helyzettel (2021 és 2022) vetettük össze egy nemzetközileg is radikális változásokon átmenő publikációs környezetben, ahol a hagyományos kiadók mellett új – a tanulmányok gyors megjelenési idejét a bírálati folyamat szakszerűsége és alapossága elé helyező – szereplők is megjelentek. Tanulmányunkban áttekintjük a folyóiratok hivatkozási alapon történő rangsorolása során alkalmazott tipikus mérőszámokat és adatbázisokat, és a mérőszámokat használó főbb nemzetközi rangsorokat. A magyar egyetemek publikációs stratégiájának elemzéséhez a Scopus-adatbázisban csak az intézményi azonosítóval rendelkező egyetemekhez rendelt folyóiratcikkeket használtuk, mivel egyre inkább és egyre több tudományterületen a cikkek váltak a szakmai elismerés meghatározó elemévé. A tanulmány írásánál tizenhat magyar, Scopus- és WoS-azonosítóval rendelkező egyetemhez rendelt cikkek adatait használtuk fel. Az egyetemek (a Scopus által használt megnevezésük ábécésorrendjében, zárójelben a cikkben használt rövidítés): Budapest University of Technology and Economics (BME), Corvinus University of Budapest (BCE), Eotvos Lorand University (ELTE), Eszterhazy Karoly University (EKKE), Hungarian University of Agriculture and Life Sciences (MATE), Obuda University (OE), Peter Pazmany Catholic University (PPKE), Semmelweis University (SE), Széchenyi István University (SZE), University of Debrecen (DE), University of Miskolc (ME), University of Pannonia (PE), University of Pecs (PTE), University of Public Service (NKE), University of Sopron (SOE) és University of Szeged (SZTE).

Áttekintjük az elmúlt négy évben végbement kiadói struktúraváltozást, és bemutatjuk a vizsgált négy év legtöbb – magyar egyetemekhez kapcsolt – cikkét közlő folyóiratok nemzetközi megítélését mind bibliometriai adatok, mind a finn Publication Forum (finn rövidítése: JUFO) értékelése alapján, majd Trellis-ábrák segítségével adunk átfogó képet a magyar egyetemek eltérő publikációs hangsúlyairól.

Mivel a vizsgált tizenhat magyar egyetem közül tizenkettő kínál PhD-képzést a közgazdaság-tudomány, gazdálkodás- és szervezéstudomány területén, így – illusztratív példaként – azt is megvizsgáltuk, hogy egy vezető, amerikai (USA) gazdálkodástudományi kar (Top American Business School, TABS – fiktív név) értékelési rendszerén keresztül nézve milyennek látszik a publikációs kimenet alakulása, és azt a TABS publikációs mutatóival is összehasonlítottuk.

Elemzésünket a magyar egyetemek globális rangsorokban elfoglalt helyével, egy konklúziós áttekintéssel és javaslattal zárjuk. Cikkünkben – Normann Rockwell után szabadon¹ – meg akartuk mutatni (nemzetközi szemszögből nézve) a változó magyar felsőoktatásnak azt a szeletét, amelyet mi ismerünk és érzékelünk, azoknak, akik figyelmét esetleg elkerülték ezek a változások.

A FOLYÓIRATOK HIVATKOZÁSI ALAPOKON TÖRTÉNŐ RANGSOROLÁSA

A tudományos folyóiratokat feldolgozó nagy adatbázisokban (például a Scopus vagy a WoS) a folyóiratok fontosságának egyik mérőszáma a folyóirat hálózatközpontisága: hosszabb időtávon hány másik és milyen minőségű, helyesebben idézettségű folyóirat hivatkozott a kiválasztott folyóiraatra (akárcsak a weboldalaknál használt Google PageRank elve): a többet hivatkozott folyóiratokban történő hivatkozások „többet érnek”. Ily módon az adatbázisban feldolgozott több tízezer folyóirat mindegyike évente kap egy indikátort egy iteratív algoritmus alapján. Ilyen például a Scopus adataira épülő Scimago Journal Rank (SJR), amelynél az adatbázisban szereplő folyóiratok átlagos SJR-értéke 1,0. Az adatbázis folyóiratait azonban a cégek (Elsevier, Clarivate) egymástól függetlenül és eltérő módon, tématerület szerinti, egymással átfedő csoportokba is rendezik, így egy folyóirat ugyanazzal a hálózatközponti mérőszámmal több csoportba is tartozhat. A következő lépésben minden csoportban a mérőszám alapján, nagyság szerint csökkenő sorba rendezik a folyóiratokat: a felső 25% lesz Q1-es, a következő 25% a Q2-es kategória és így tovább. Egy folyóirat tehát a tématerületi besorolás alapján több Q-értékkel is rendelkezhet, így például egy átlag alatti SJR-érték is elérhet Q1-es besorolást.

Bár Magyarországon értékelési céllal főleg az SJR-mutató tudományterületi kvartilis Q-besorolása használt, ezen kívül számos más, a folyóiratok rangsorolására használt mutató is létezik; ezeket az Elsevier és a Clarivate honlapjai részletesen ismertetik. Fontos megemlíteni egy másik hálózatközponti mutatót, a WoS adatait használó, az SJR-hez hasonló AIS (Article Influence Score) percentilissé

¹ Norman Rockwell (1894–1978) a mindennapi amerikai életet és kultúrát bemutató festő és illusztrátor jelmondata volt: “I showed the America I knew and observed to others who might not have noticed.”

alakításából kapott AIP-t (Article Influence Percentile). A két mutató, az SJR és az AIP között azonban jelentős különbségek vannak:

1. A mutatók eltérő adatbázist használnak: az SJR a Scopus, az AIP a Web of Science adatait használja. A WoS-adatbázisban szereplő folyóiratok döntő többsége megtalálható a Scopus-adatbázisban, de fordítva ez az arány kisebb.

2. Az SJR hároméves hivatkozási adatokat használ, és figyelembe veszi az önhivatkozásokat egy adott határig. Az AIP ötéves hivatkozási adatokból dolgozik önhivatkozások nélkül. Mivel a társadalom- és humán tudományokban hosszabb idő szükséges a hivatkozások megjelenéséhez, így a hosszabb hivatkozási időablak kiegyensúlyozottabb helyzetet teremt a tudományágak között.

ELEMZÉS: A MAGYAR EGYETEMEKHEZ RENDELT SCOPUS-PUBLIKÁCIÓK (2019–2022)

A vizsgált tizenhat egyetem publikációs adatait 2023 februárjában töltöttük le. Az elemzésekre, valamint az ábrák készítésére a JMP® Pro 16.2 Mac változatát használtuk. A vizsgált egyetemek jellemzői a következők:

- tizenkét egyetem a QS vagy a THE globális listáján szerepel: BCE, BME, DE, ELTE, MATE, ME, PE, PTE, OE, SE, SZE, SZTE;
- tizenegy intézmény modellváltó egyetem: BCE, DE, MATE, ME, PE, PTE, OE, SE, SOE, SZE, SZTE;
- három egyetem jelenleg is állami fenntartású: BME, ELTE és NKE;
- két egyetem ugyan egyházi fenntartású, de a modellváltó egyetemekhez hasonló finanszírozású: EKKE és PPKÉ.

A Scopus az intézményi profillal rendelkező tizenhat magyar egyetemhez 2019-ben összesen 7994 folyóiratcikket rendelt; ez a szám – feltételezésünk szerint elsősorban az ösztönzési rendszer eredményeként – 2022-re 11 290-re, 41%-kal nőtt. Itt meg kell jegyeznünk, hogy ugyanaz a közlemény több, különböző egyetemhez affiliált szerző esetén mindegyik releváns intézménynél megjelenik. Ebből adódóan a tényleges cikkek száma kevesebb a táblázatban szereplőknél. Ezt a torzítást a későbbiekben az Egyetemi Kutatási Pontszám (EKP) bevezetésével csökkentjük.

Az 1. táblázat a 2022-es cikkszám szerinti csökkenő sorrendben a 2022/2019-es növekedési arány feltüntetésével mutatja a Scopus-azonosítóval rendelkező publikációk számát. Míg a nemzetközi szinten leginkább látható nagy magyar egyetemek az átlagos, 41% körüli fejlődést mutattak, néhány egyetem – jóval alacsonyabb bázisról indulva – több mint megkétszerezte cikkei számát (SZE, OE, NKE és BCE). A növekedésen belül azonban a „nagy négy” kiadó (Big Four: Elsevier, Wiley, Springer Nature, Taylor & Francis) által publikált cikkek száma jóval kevésbé nőtt (1,28-szoros növekedés), mint a „feltörekvő ötök” („MDPI et al.”: MDPI, Frontiers Media SA, Public Library of Science, Wiley-Hindawi,

Hindawi Publishing Group) által publikált cikkek száma (3,02-szeres növekedés). Míg a „nagy négy” kiadó 2019-ben majd háromszor annyi cikket publikált magyar egyetemi szerzőktől, mint az MDPI és társai, addig 2022-ben ez az arány majdnem kiegyenlítetté vált, a két nagy kiadói csoport közel ugyanannyi magyar egyetemi szerzőségű cikket adott ki (lásd még: Csomós–Farkas, 2023).

A két nagy kiadói csoport részesedése az összes cikkben a 2019-es 46%-ról 2022-re 56%-ra nőtt, az „egyéb” (kevés folyóiratot kiadó és/vagy regionális hatá-sú) kiadók által publikált cikkek aránya 37%-ról 29%-ra csökkent. Az 1. táblázat mutatja a két nagy kiadói csoport közötti, egyetemenként eltérő arány- és hangsúlytolódást.

1. táblázat. A Scopus-azonosítóval rendelkező publikációk számának alakulása 2019 és 2022 között, egyetemenként és kiadói csoportok szerint

Egyetem	2019 Össz.	2019 „Big Four”	2019 MDPI et al.	2020 Össz.	2021 Össz.	2022 Össz.	2022 „Big Four”	2022 MDPI et al.	Össz. 2022/2019	MDPI et al. arány 2019	MDPI et al. arány 2022
ELTE	1450	499	105	1564	1 693	1 894	610	316	1,31	0,07	0,17
SE	1055	333	142	1242	1 448	1 513	396	453	1,43	0,13	0,30
SZTE	1081	334	176	1203	1 322	1 409	448	358	1,3	0,16	0,25
DE	1110	398	137	1210	1 341	1 346	362	471	1,21	0,12	0,35
BME	1035	379	102	1109	1 196	1 282	517	182	1,24	0,10	0,14
PTE	667	208	103	781	944	996	262	287	1,49	0,15	0,29
MATE	470	146	65	614	769	727	215	274	1,55	0,14	0,38
BCE	188	72	7	218	284	410	153	52	2,18	0,04	0,13
ME	204	66	25	224	320	375	117	98	1,84	0,12	0,26
PE	234	111	28	293	332	317	140	78	1,35	0,12	0,25
OE	126	35	21	221	277	298	66	124	2,37	0,17	0,42
SZE	100	25	9	92	180	245	50	68	2,45	0,09	0,28
PPKE	95	27	20	116	134	148	46	31	1,56	0,21	0,21
NKE	57	15	3	73	84	135	37	36	2,37	0,05	0,20
SOE	59	19	4	75	122	108	29	22	1,83	0,07	0,25
EKKE	63	25	4	89	138	87	11	22	1,38	0,06	0,25
Összesen	7994	2692	951	9124	10 584	11 290	3459	2872	1,41	0,12	0,25

(A szerzők szerkesztése Scopus-adatok alapján)

Míg a tizenhat egyetem összességében az „MDPI et al.” kiadók aránya 2022-re a publikációk 25%-át jelentette, néhány egyetem esetében ez az arány jóval nagyobb: OE 42%, MATE 38%, illetve DE 35%.

AZ MDPI-FOLYÓIRATOK SZAKMAI MEGÍTÉLÉSE

A cikknek nem célja a kiadók szakmai színvonalának vagy kiadói politikájuk etikai sztenderdjeinek megítélése, ezeket a kérdéseket csak érintőlegesen, a folyóiratok nemzetközi tudományos megítélése kapcsán tárgyaljuk. Bevezetésként, fontos két dolgot leszögeznünk. Egyrészt a kutatói szabadságból következően mindenki ott publikál, ahol akar (és ahol tud). Másrészt bizonyos pozíció, hírnév és (nemzetközi) elismertség fölött a célfolyóirat megválasztása már nem annyira hangsúlyos, hiszen a szakmai hírnév a szakma által jelentősnek tartott és elismert közleményekből már létrejött. Azoknál viszont, akik még nemzetközi szakmai hírnevük felépítésén dolgoznak – és a magyar kutatói-oktatói társadalom jelentős része ide tartozik –, fontos a publikációs csatorna vagy a cikket közlő folyóirat megválasztása.

Az MDPI és társai által kiadott folyóiratok, elismerve a közöttük lévő minőségi különbségeket, általánosságban nem ajánlottak a szakmai hírnév felépítésére. A kinevezési és előléptetési döntéseknél a vezető amerikai és európai egyetemek gazdálkodástudományi és közgazdasági területen nem veszik figyelembe ezeket a folyóiratokat (az MTA IX. Osztály Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottság sem, lásd Dobos et al., 2023). Az európai publikációs minták azt mutatják, hogy az MDPI és társai kiadók inkább csak a kelet-közép-európai országok szerzői körében népszerűek.

Az új publikációs trend egyik eleme a megafolyóiratok elterjedése (Buranyi, 2017). 2021-ben (Sasvári Péter gyűjtése alapján) a Scopus negyvenkilenc megafolyóiratot indexelt, amelyek mindegyike háromezernél több cikket publikált évente. Ezek nagyon tág témaköröket fedtek le, *open access* publikációs modell alapján működtek, rendkívül nagyszámú szerkesztővel dolgoztak, és „rugalmas” szerkesztői politikát alkalmaztak. Elfogadási arányuk átlagosan 60–80% körül mozgott, szemben az élenjáró szakmai lapok 6–20%-os arányával. A negyvenkilenc folyóirat közül tizenötöt az MDPI, hetet a Frontiers adott ki.

Felismerve, hogy a bibliometriai adatok önmagukban nem adnak teljes képet a folyóiratok minőségéről, a finn tudományos közösség szakértői létrehozták a finn publikációs fórumot, a JUFO-t (Sasvári–Urbanovics, 2023), ami folyóiratokon kívül könyvkiadók, konferenciakiadványok, könyvsorozatok értékelésével is foglalkozik. A JUFO értékelési eredményei nagy átfedést mutatnak a hasonló célú norvég rendszerrel. A JUFO összesen 30 815 folyóiratot minősít négy kategóriában. Azok a folyóiratok, amelyeket értékelték, de nem érik el az alapszintet, 0. besorolást kapnak. Az 1. szinten található a tudományos kutatási eredmények közzlésére specializálódott, szakértői szerkesztőséggel rendelkező, kettős vakbírá-

lati rendszert használó folyóiratok és publikációs csatornák. A 2. szint a vezető lapok szintje, a 3. kiválósági szintet a legmagasabb szintű és hatású tudományos folyóiratok, konferenciák és könyvkiadók kapják.

A 162 értékelt MDPI-folyóirat 9%-a nem felel meg az alapkövetelményeknek sem (0. szint), 90% az 1. vagyis alapszintet képviseli, míg csak egy százalék található a 2. szinten, és nincs folyóiratuk a 3. szinten. Az Elsevier és Wiley esetében 30–31% a legfelső két szintre sorolt folyóiratok aránya körülbelül tízszer több folyóiratból.

A MAGYAR EGYETEMI PUBLIKÁCIÓK: MENNYISÉG ÉS MINŐSÉG

JUFO-kategóriák szerinti értékelés

Sasvári Péter és Urbanovics Anna munkájának (2023) egyik fontos megállapítása, hogy a tizenhat magyar intézményt összességében vizsgálva, a cikkszám dinamikus növekedése mellett a JUFO 3. szintű közlemények aránya a 2019-es 11%-ról 2022-re 9%-ra csökkent. A 2. táblázat a 2022-es publikációk megoszlását mutatja JUFO-szintek szerint. A táblázat sorai nagyság szerint csökkenő sorrendbe vannak rendezve a 2. és 3. szintre sorolt publikációk száma szerint.

2. táblázat. A publikációk száma és aránya JUFO-kategóriák szerint 2022-ben, egyetemenként

Sor-rend	Egyetem	Publi-káció	0. szintű		1. szintű		2. szintű		3. szintű		2. és 3. szintű	
			%	db	%	db	%	db	%	db	%	db
1	ELTE	2153	3%	64	57%	1232	20%	435	14%	309	35%	744
2	SE	1865	4%	68	72%	1341	12%	220	8%	157	20%	377
3	BME	1445	8%	114	62%	897	18%	257	7%	99	25%	356
4	SZTE	1622	4%	62	71%	1145	14%	221	6%	103	20%	324
5	DE	1588	5%	84	70%	1111	11%	175	7%	119	19%	294
6	PTE	1200	5%	60	74%	887	9%	113	5%	62	15%	175
7	MATE	850	10%	82	70%	599	8%	71	5%	46	14%	117
8	BCE	450	9%	41	59%	264	18%	82	4%	20	23%	102
9	PE	354	5%	19	68%	241	15%	53	6%	21	21%	74
10	ME	402	7%	27	67%	268	8%	33	3%	12	11%	45
11	PPKE	161	5%	8	63%	101	14%	23	12%	20	27%	43
12	OE	348	10%	34	77%	267	5%	19	4%	13	9%	32
13	EKKE	100	2%	2	62%	62	17%	17	13%	13	30%	30
14	SZE	287	13%	36	67%	192	7%	19	2%	5	8%	24
15	NKE	150	6%	9	71%	107	9%	14	2%	3	11%	17
16	SOE	130	3%	4	65%	84	6%	8	5%	6	11%	14

(A szerzők szerkesztése JUFO- és Scopus-adatok alapján)

Leggyakoribb célfolyóiratok

A növekedés forrásairól fontos információkat szolgáltat a Scopus-adatbázisban megjelenő öt leggyakoribb célfolyóirat választása (3. táblázat).

3. táblázat. A leggyakoribb célfolyóiratok és jellemzőik
(kiadó, SJR-, AIP-, JUFO-értékelés, publikált cikkek száma évenként)

Rang	2019	2020	2021	2022
1.	<i>Orvosi Hetilap</i> (199 cikk) (Akadémiai Kiadó, SJR = 0,176, AIP = 2, JUFO = 1., 298 cikk)	<i>Orvosi Hetilap</i> (251 cikk) (Akadémiai Kiadó, SJR = 0,176, AIP = 1, JUFO = 1., 293 cikk)	<i>Scientific Reports</i> (221 cikk) (Nature Publishing Group, SJR = 1,005, AIP = 87, JUFO = 1., 23 730 cikk)	<i>Scientific Reports</i> (244 cikk) (Nature Publishing Group, SJR = 0,97, AIP = 87, JUFO = 1., 24 657 cikk)
2.	<i>Scientific Reports</i> (136 cikk) (Nature Publishing Group, SJR = 1,341, AIP = 85, JUFO = 1., 19 571 cikk)	<i>Scientific Reports</i> (190 cikk) (Nature Publishing Group, SJR = 1,24, AIP = 81, 21 627 cikk)	<i>Sustainability</i> (153 cikk) (MDPI, SJR = 0,664, AIP = 58, JUFO = 0., 16 921 cikk)	<i>Int. Journal of Molecular Sciences</i> (205 cikk) (MDPI, SJR = 1,15, AIP = 84, JUFO = 0., 16 218 cikk)
3.	<i>Int. Journal of Molecular Sciences</i> (92 cikk) (MDPI, SJR = 1,317, AIP = 77, JUFO = 0., 6363 cikk)	<i>Int. Journal of Molecular Sciences</i> (113 cikk) (MDPI, SJR = 1,455, AIP = 76, JUFO = 0., 9785 cikk)	<i>Int. Journal of Molecular Sciences</i> (151 cikk) (MDPI, SJR = 1,176, AIP = 84, JUFO = 0., 13 665 cikk)	<i>Orvosi Hetilap</i> (202 cikk) (Akadémiai Kiadó, SJR = 0,18, AIP = 9, JUFO = 1., 283 cikk)
4.	<i>Plos One</i> (90 cikk) (Public Library of Sciences, SJR = 1,023, AIP = 76, JUFO = 0., 15 590 cikk)	<i>Plos One</i> (106 cikk) (Public Library of Sciences, SJR = 0,99, AIP = 71, JUFO = 0., 16 030 cikk)	<i>Orvosi Hetilap</i> (147 cikk) (Akadémiai Kiadó, SJR = 0,184, AIP = 9, JUFO = 1., 280 cikk)	<i>Plos One</i> (162 cikk) (Public Library of Sciences, SJR = 0,89, AIP = 81, JUFO = 1., 15 886 cikk)
5.	<i>Physical Review D</i> (72 cikk) (American Physical Society, SJR = 1,664, AIP = 77, JUFO = 0., 3498 cikk)	<i>Sustainability</i> (97 cikk) (MDPI, SJR = 0,612, AIP = 33, JUFO = 0., 10 659 cikk)	<i>Plos One</i> (104 cikk) (Public Library of Sciences, SJR = 0,852, AIP = 81, JUFO = 1., 16 626 cikk)	<i>Sustainability</i> (158 cikk) (MDPI, SJR = 0,66, AIP = 58, JUFO = 0., 16 915 cikk)

(A szerzők szerkesztése Scimago-, WoS-, JUFO-adatok alapján)

A folyóiratok neve mellett zárójelben az adott évben publikált, a tizenhat egyetem valamelyikéhez rendelt cikkek száma szerepel. Az *Orvosi Hetilap* kivételével a táblázat folyóiratai megafolyóiratok, amelyek szakmai (például JUFO-) megítélése erősen eltér a hivatkozási adatok által implikált kiválóságtól.

Egyetemi kutatási pontszám (EKP)

A korábban említett többszerzős torzítás kiküszöbölésére és a publikációs eredmények más szempontú értékelésére bevezetünk egy új mutatót, az egyetemi kutatási pontszámot (EKP). Az AIP-értéken alapuló EKP-értékek kiszámítása hasonló a University of Groningenen (Hollandia) és a Budapesti Corvinus Egyetemen (BCE) bevezetett eljárásokhoz. A WoS szigorúbb bekerülési feltételei miatt 6131 tanulmánnyal, egyetemenként átlagosan 15%-kal csökkent az adatbázis nagysága, de volt olyan egyetem, ahol a csökkenés a 30%-ot is meghaladta. Hangsúlyozva a nagyobb presztízsű, jobban hivatkozott folyóiratokban történő publikálás jelentőségét, az AIP-érték négyzetét súlyoztuk a cikkek szerzőinek (N) számával, így csökkentve a többszörös szerzőség okozta torzítást:

$$\text{EKP} = (\text{AIP} / 100)^2 \times [1 - (N - 1) \times 0,2], \text{ ha } N = 1, 2, 3, 4 \text{ és } \text{EKP} = (\text{AIP} / 100)^2 \times 1 / N, \text{ ha } N > 4.$$

Az AIP alapján kalkulált EKP kiszámítására három illusztratív példát mutatunk:

- a) Egy 2019-ben a *Journal of Cleaner Production*ben (Elsevier, Q1) publikált ötszerzős cikk EKP-értéke 0,118. A folyóirat SJR-értéke ebben az évben 1,886, AIP-értéke 77 (egy itt publikált cikk a *Journal of Citation Reports*ban nyilvántartott folyóiratok 77%-ánál várhatóan nagyobb, hosszú távú idézettséget eredményez), a folyóirat JUFO-besorolása 2.
- b) Egy 2020-ban a *Journal of Cleaner Production*ben (Elsevier, Q1) publikált tízszerzős cikk EKP-értéke 0,066. A folyóirat SJR-értéke ebben az évben 1,937, AIP-értéke 81 (egy itt publikált cikk a *Journal of Citation Reports*ban nyilvántartott folyóiratok 81%-ánál várhatóan nagyobb, hosszú távú idézettséget eredményez), JUFO-besorolása 2.
- c) Egy 2020-ban a *Sustainability*ben (MDPI, Q1) publikált háromszerzős cikk EKP-értéke 0,065. A folyóirat SJR-értéke ebben az évben 0,612, AIP-értéke 33 (egy itt publikált cikk a *Journal of Citation Reports*ban nyilvántartott folyóiratok 33%-ánál várhatóan nagyobb, hosszú távú idézettséget eredményez). Ugyanakkor fontos rámutatni, hogy a folyóirat a JUFO finn értékelési rendszerben 0. besorolással szerepel, vagyis a finn tudományos értékelés szerint az alapvető besorolási követelményeknek sem felel meg, ami tükrözi a folyóirat általános szakmai megítélését a „nyugati” országokban.

Az 1. ábrán az azonos beosztású tengelyeket használó kisebb panelábrák 4×4 -es Trellis-elrendezésében (a többpaneles ábráról bővebben lásd Cleveland, 1993) a vízszintes tengely a *mennyiséget* mutatja: a 2019–2022-es időszakban az egyetemek négyes csoportokba rendezése az egyetemekhez rendelt Scopus-publikációk növekvő száma szerint történt. A baloldali négyes csoport (PPKE, NKE, EKKE és SOE) adta a négyéves időszak 38 992 cikkének 4,06%-át. A következő négyes csoport (BCE, ME, OE és SZE) a cikkek 9,65%-án volt feltüntetve, míg a két legnagyobb mennyiségi hozzájárulással rendelkező csoport – BME, PE, PTE és MATE, illetve ELTE, SZTE, DE és SE – a cikkek 30,17%-át, illetve 56,12%-át adták.

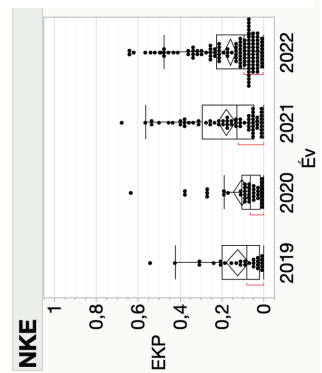
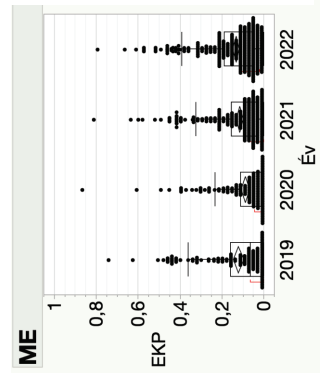
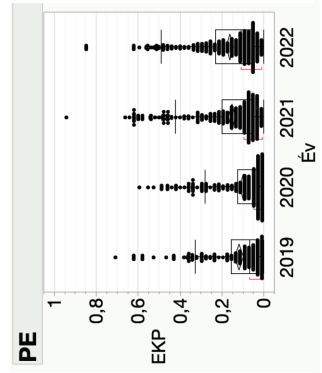
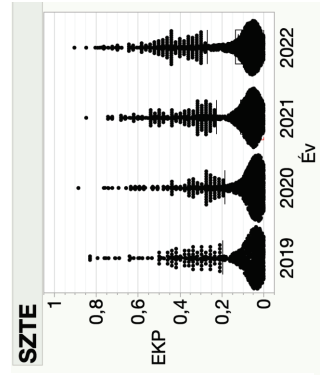
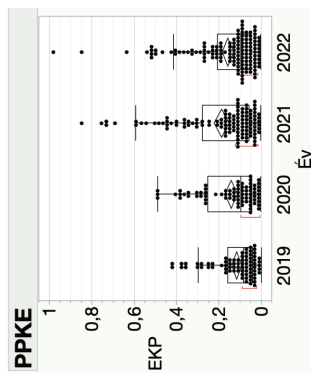
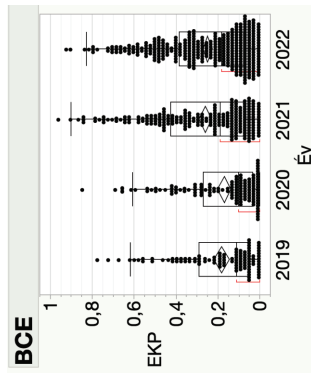
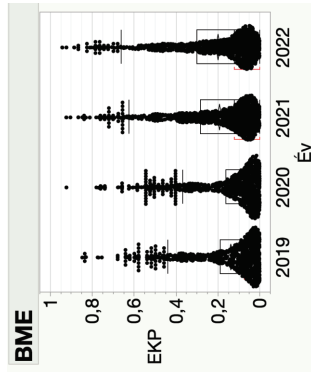
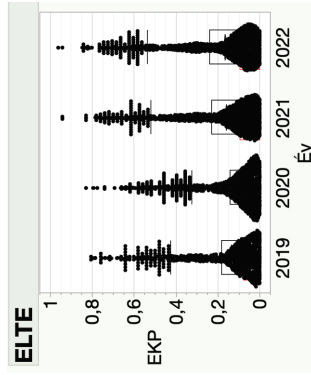
A függőleges tengely a bibliometriai adatokon alapuló *minőségnek* feleltethető meg: ugyanebben a négyéves időszakban, a fenti négyes csoportosításon belül az egyetemek csoportosítása a hozzájuk rendelt publikációk EKP-értékének mediánja szerint, alulról felfelé, növekvő módon történt. Mivel a cikk írásakor a 2022-es SJR- és AIP-értékek még nem voltak elérhetőek, ezekre is a 2021-es értékeket használtuk.

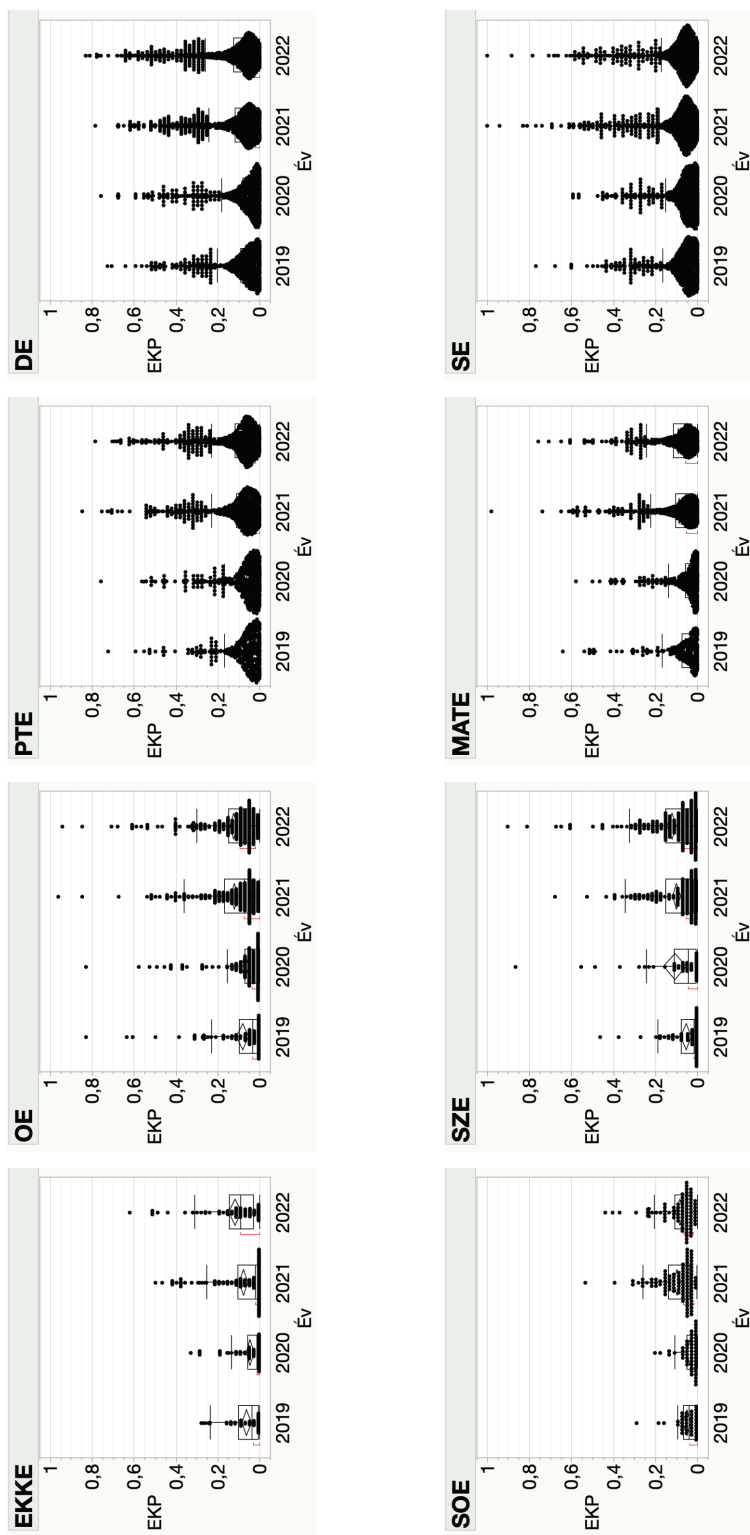
Az árnyalatok és a változások jobb kifejezésére a Trellis-elrendezésen belül a tizenhat egyetem mindegyikét egy azonos skálabeosztást használó pontábra (dot plot) képviseli. A vízszintes tengely mutatja az éveket, a függőleges tengely pedig az EKP-értékeket; minden pont egy, az egyetemhez rendelt publikációnak felel meg (a szerzők affiliációinak megfelelően egy cikk több egyetemenél is megjelenik, de az EKP használata csökkenti a többszörös affiliációból történő torzítást). A paneldoboz ábrái (box plot) mutatják az egyetemi publikációk pontszámainak minőségi eloszlását, a pontátlag 95%-os konfidencia intervallumát (a dobozábrán belüli gyémánt ábra) és a pontszámok 50%-át tartalmazó legrövidebb intervallumot is (a dobozábra bal oldalán lévő szögletes zárójel). Az ábrákból vizuálisan is lehet látni a mennyiséget (sok egymást eltakaró pont) és a minőséget (a pontok függőleges eloszlása).

Ezzel a besorolással a nemzetközi publikációkban nagyobb (mennyiségi és minőségi) jelenléttel rendelkező magyar egyetemek az ábra jobb felső sarkában találhatók.

A TABS értékelési rendszere

A vizsgált tizenhat magyar egyetemből tizenkettő rendelkezik PhD-képzéssel közgazdaság-tudományi, gazdálkodás- és szervezéstudományi területen. Így releváns volt annak vizsgálata is, hogy egy vezető amerikai (USA) „Business School” értékelési rendszerén keresztül nézve hogyan látszik az átalakulás. A kiválasztott gazdálkodástudományi kar (generikusan és kitalált névvel felruházva: Top American Business School, TABS) egy nagy, állami egyetem részeként hosszú múlttal és átfogó oktatási-kutatási profillal rendelkező intézmény, tízezernél több hallgatóval és több tucat magasan rangsorolt programmal. A TABS teljesítményértékelési listáján közel 150 folyóirat szerepel, amelyek – a *Financial*

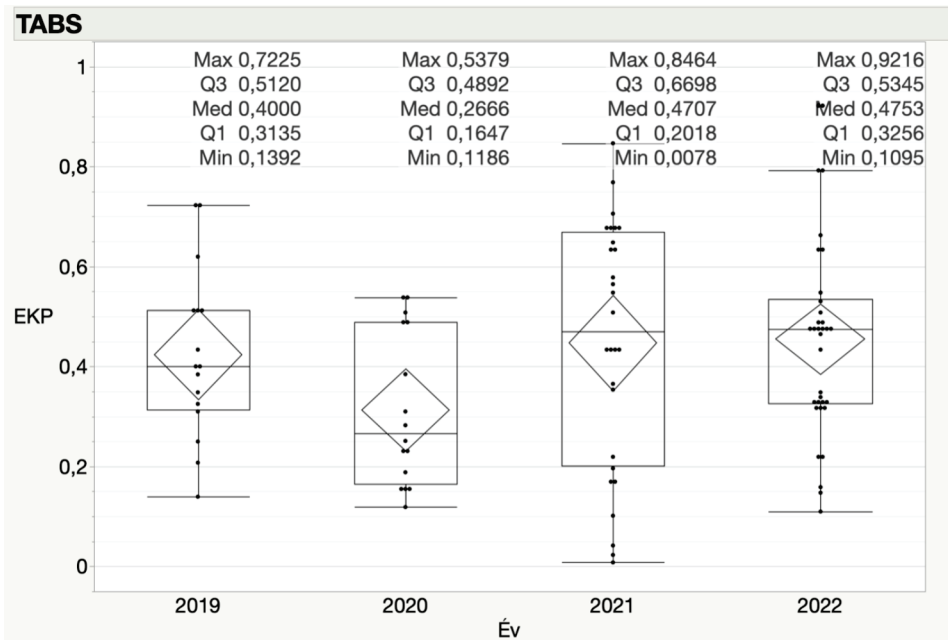

1. ábra. Tizenhat magyar egyetem 2019 és 2022 közötti publikációinak mennyiségi és minőségi bemutatása Trellis-ábrán (Scopus- és WoS-adatok alapján a szerzők szerkesztése)

Times Top 50 folyóiratlistáját kibővítve – felölelik a számvitel, pénzügy, ökonometria, közgazdaságtan, üzleti etika, üzleti jog, pszichológia, informatika, adatbányászat, marketing, döntéelmélet, vezetéstudomány, operációkutatás, ellátási láncok, illetve a tevékenység és termelésirányítás területeit.

E négy év alatt a közel 150-ből csak huszonnegy folyóiratban született magyar egyetemekhez kötött publikáció, amelyek közül a *European Journal of Operational Research* volt a leggyakoribb (21 előfordulás), amelyet az *International Journal of Production Economics* követett (9 tanulmány). 94-szer jelentek meg magyar intézmények ezen a listán (a 2. ábrán 94 pont szerepel): leggyakrabban a BCE-szerzők, 45-ször, a BME 17-szer, az ELTE és a PTE 6-szor, a PE és az SZTE 5-ször. Az EKP a vizsgált időszakban enyhe növekedést mutatott: 2019-ről 2022-re a medián 0,40-ról 0,47-re, az átlag 0,42-ről 0,45-re nőtt, ami bár pozitív eredmény, statisztikailag nem tekinthető szignifikánsnak.

2. ábra. A TABS-mérce szerinti magyar EKP-pontszámok (a szerzők szerkesztése Scopus- és WoS-adatok alapján)

Ugyanebben az időszakban az igazi TABS a BCE-nél valamivel kisebb oktatói létszámmal hasonló (vagy csak kicsit jobb) minőségi mutatókat produkált, de évente kétszer-háromszor nagyobb mennyiségben: a tizenkét magyar gazdálkodástudományi kar által publikált kilencvennégy cikkkel szemben a TABS 245 cikket adott ki 2019 és 2022 között.

MAGYAR EGYETEMEK A NEMZETKÖZI RANGSOROKBAN

A nemzetközi egyetemi rangsorokkal kapcsolatban két dolog nyilvánvaló: egyrészt, többek között módszertani hiányosságokra hivatkozva, széles körben kritizálják őket (Sasvári et al., 2022), másrészt viszont, ezek a rangsorok, a diszkurzív ellenállás taktikájával (Hamann–Ringel, 2023) élnek és szaporodnak, mert – a rangsorok készítői szerint mindenképpen – fontos marketing és ismeretterjesztő funkciót töltenek be.

4. táblázat. A magyar egyetemek helyezései a nemzetközi rangsorokban (2019–2023)

QS						
Sorszám	Egyetem neve	2019	2020	2021	2022	2023
1	SZTE	n. a.	501–510	501–510	551–560	551–560
2	DE	n. a.	601–650	521–530	591–600	651–700
3	ELTE	n. a.	651–700	601–650	651–700	701–750
4	PTE	n. a.	651–700	651–700	651–700	701–750
5	BME	n. a.	801–1000	801–1000	801–1000	801–1000
6	MATE	n. a.		801–1000	801–1000	801–1000
7	SZE	n. a.			801–1000	801–1000
8	BCE	n. a.	801–1000	801–1000	801–1000	1001–1200
9	ME	n. a.		801–1000	1001–1200	1001–1200
10	PE	n. a.				1001–1200
11	OE	n. a.				1201–1400
THE						
Sorszám	Egyetem neve	2019	2020	2021	2022	2023
1	SE	401–500	401–500	401–500	251–300	201–250
2	ELTE	601–800	601–800	601–800	601–800	601–800
3	DE	801–1000	801–1000	801–1000	801–1000	1001–1200
4	OE				1001–1200	1001–1200
5	PTE	601–800	801–1000	601–800	801–1000	1001–1200
6	SZTE	601–800	801–1000	801–1000	801–1000	1001–1200
7	BME	801–1000	1001+	1001+	1201+	1201–1500
8	BCE	1001+	1001+	1001+	1201+	1201–1500
9	MATE		1001+	1001+	1201+	1201–1500
10	PE				1201+	1201–1500
11	ME			1001+	1201+	1501+
12	SOE					Reporter
13	SZE					Reporter

4. táblázat folytatása

ARWU						
Sorszám	Egyetem neve	2019	2020	2021	2022	2023
1	ELTE	501–600	601–700	601–700	601–700	n. a.
2	SE	901–1000	901–1000	701–800	601–700	n. a.
3	SZTE	601–700	601–700	601–700	701–800	n. a.
4	BME	801–900	801–900	801–900	901–1000	n. a.
5	DE	901–1000	901–1000			
RUR						
Sorszám	Egyetem neve	2019	2020	2021	2022	2023
1	SE	329	282	339	259	n. a.
2	DE	539	547	377	450	n. a.
3	SZTE	531	482	416	474	n. a.
4	ELTE		516	464	498	n. a.
5	PTE				535	n. a.
6	SOE				814	n. a.
US News						
Sorszám	Egyetem neve	2019	2020	2021	2022–2023	
1	ELTE	n. a.	n. a.	n. a.	368	
2	SE	n. a.	n. a.	n. a.	653	
3	SZTE	n. a.	n. a.	n. a.	682	
4	DE	n. a.	n. a.	n. a.	794	
5	PTE	n. a.	n. a.	n. a.	1140	
6	BME	n. a.	n. a.	n. a.	1151	
7	MATE	n. a.	n. a.	n. a.	1818	
8	OE	n. a.	n. a.	n. a.	Unranked	

(A szerzők szerkesztése a hivatkozott [URL1, URL2, URL3, URL4 és URL5] rangsorok alapján)

A 4. táblázat alapján megállapítható, hogy a rangsorokban a magyar egyetemek helyezése 2019-hez viszonyítva – a Semmelweis Egyetem (SE) kivételével – általában nem javult, sok esetben romlott.

KONKLÚZIÓ: „– TUDSZ ÚSZNI? – NEM. – ÉS HA MEGFIZETEM?”

A cikk címe a gyakran idézett, Hofi Gézától származó mondás első fele, amely a jelenlegi helyzetre is alkalmazható. Az úszás képessége (döntően a víz felszínén maradván elérni a kitűzött célt) és milyensége (ebben a kontextusban: gyorsasága)

a nemzetközi szakmai életben való megjelenés képességét és a megjelenés szintjét, kiválóságát jelenti; ez a kompozit, bonyolult, az adott szakmai kontextustól semmiképpen sem elválasztható mérőszám a magyar felsőoktatásban – a nemzetközi tendenciáktól nem teljesen elszigetelten – a folyóiratok Q-mérőszámára leegyszerűsítetten, nagymértékben a specifikus szakmai környezet értékeitől függetlenül jelent meg.

Ezt a mérőszámot (Q-rangsorolt, kontextustól független publikációk száma) viszont elsősorban – minimális szakmai kompromisszumokkal – a tradicionális, nagy múltú egyetemek és kutatóhelyek tudták produkálni, amelyek huzamosabb ideje jelentős kutatásokat folytattak, kutatási gyakorlattal rendelkeztek, és megtörtént a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő szakmai publikációs ösztönzés kiépítése. A többieknek viszont, akiknek nem volt ilyen háttérük, az „újhullámos” kiadók (az MDPI és társai) nyújtottak segítséget: ők biztosították azt az „úszógumit” (a publikációs lehetőséget és a nemzetközi láthatóságot), amellyel az úzás képességét elérték, és ezzel még a nemzetközi rangsorokban is megjelenhettek. Ezt a segítséget természetesen nem adták ingyen; a publikációk megjelentetése jelentős költségekkel járt. Az ilyen jellegű „befektetések” szakmai és anyagi megtérülésének magyar szempontból történő vizsgálata külön elemzést igényelne, de a konklúzió valószínűleg hasonló lenne (URL6). Például, a hivatkozott és a WoS-ből most eltávolított *International Journal of Environmental Research and Public Health* folyóiratban 2019 és 2022 között 235 magyar egyetemhez kötött tanulmány jelent meg.

A mentőöves úzás, a címbéli hasonlatnál maradva, viszont elkülönüléshez vezet mind a mezőnyt, mind a parton ülő nézőket illetően: a mentőövesek között is lesznek gyorsabbak, de ez a mentőöv nélkül úszókat nem érdekli, nem is tudnak az így felállított rekordokról, és az eredményeknek tapsoló közönség sem keveredik, ráadásul a hagyományos úszóversenyeken szocializálódott nézők az úszógumis versenyekre ritkán váltanak jegyet.

A világos és közvetlen veszélyt az jelenti, hogy a magyar kutatás egyre jobban leválik és elszigetelődik a nemzetközi főiránytól: az ösztönzési kényszer hatására a magyar kutatók olyan lapokban fognak egyre inkább publikálni, amelyeket szakmájuk vezető képviselői nem olvasnak, nem publikálnak ezekben a lapokban, és természetesen ezek a folyóiratok nincsenek rajta a szakmai értékelési listákon sem.

A tudományos sikerek és a sikereket eredményező szakmai publikációk olyanok, mint a sporteredmények: lehet általában beszélni róluk, de csak specifikumokban léteznek, és nem születnek máról holnapra. Nem lehet csak úgy általában, minden szakmai előélet nélkül Nobel-díjat nyerni; a nemzetközi szakmai elismerést egy adott tudományterületen adják, és az ott elért, elismert eredményhez kötődik. Az elismert nemzetközi folyóiratokban való publikálás átfutási ideje egy-három év, és ez nem megy alapozó ismeretek és előkészületek nélkül.

Az alapoó ismeretek (a kutatási módszertan és a releváns alap-szakirodalom ismerete) leginkább a doktori iskolákban szerezhetők meg, ezekre építve, többnyire új adatok felhasználásával lehet új kutatási eredményeket elérni. A nemzetközi téren történő előrelépést a doktori iskolák fejlesztésével, a kutatási kultúra megteremtésével lenne célszerű kezdeni.

A rangsorok által támasztott kritériumoknak való megfelelési vágy nem feltétlenül vezet az egyetemek nemzetközi tudományos elismertségének növekedéséhez. Az egyetemi rangsorok elsődlegesen költség-haszon alapon értékelhető marketingfunkciót tölthetnek be, céljuk a potenciális (elsősorban „bachelor”) hallgatók informálása és vonzása. Bár mi nem megyünk olyan messze, mint a bevezetésnél idézett Hector; nem hisszük, hogy az általános egyetemi rangsorok teljesen haszontalanok, de értékelésüket kellő óvatossággal kell kezelni. A nemzetközi szakmai elismertség indikátorait másutt kell keresni, például a szakma által jelentősnek tartott folyóiratokban való publikációk, szerkesztői felkérések és jelentős szakmai szervezetekben vezetői szerep betöltése.

IRODALOM

- Buranyi, Stephen (2017): Is the Staggeringly Profitable Business of Scientific Publishing Bad for Science? *The Guardian*, 27 June, Tuesday, 2017. <https://www.theguardian.com/science/2017/jun/27/profitable-business-scientific-publishing-bad-for-science>
- Cleveland, William S. (1993): *Visualizing Data*. Summit, New Jersey: Hobart Press, ISBN 9780963488404
- Csomós György – Farkas Jenő Zsolt (2023): Understanding the Increasing Market Share of the Academic Publisher “Multidisciplinary Digital Publishing Institute” in the Publication Output of Central and Eastern European Countries: A Case Study of Hungary. *Scientometrics*, 128, 803–824. <https://doi.org/10.1007/s11192-022-04586-1>
- Dobos Imre – Halmai Péter – Sasvári Péter (2023): A nemzetközi folyóiratlista összeállítása az MTA IX. Osztály Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottságában (GDMB). *Pénzügyi Szemle*, 69. évf. 2. szám, 67–80. DOI: 10.35551/PFQ_2023_2_4, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11192-022-04586-1>
- Hamann, Julian – Ringel, Leopold (2023): The Discursive Resilience of University Rankings. *Higher Education*, Published 12 January 2023. DOI: 10.1007/s10734-022-00990-x, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10734-022-00990-x>
- Sasvári Péter – Kaptay György – Várföldi Krisztián (2022): A magyar egyetemek QS-2022 rangsorának elemzése. *Polgári Szemle*, 18, 4–6, 217–228. DOI: 10.24307/psz.2022.1216, http://real.mtak.hu/163527/1/PSZ_2022_2_16.pdf
- Sasvári Péter – Urbanovics Anna (2023): A finn felsőoktatási értékelőrendszer. *Educatio*, 2023/4. (bírálat alatt) 1–17. oldal. https://www.dropbox.com/scl/fi/1zou96qmm4hdc2y13pzt/A_finn_ertekeelo.pdf?rlkey=m3e8mxfofensnj33v1g3rzj9e&dl=0

URL1: QS Universities Rankings, QS. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023>

URL2: Round University Ranking, RUR. <https://roundranking.com/>

URL3: Shanghai Ranking's Academic Ranking of World Universities, ARWU. <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2022>

URL4: Times Higher Education World University Rankings, THE. <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2022>

URL5: US News. <https://usnews.com/education/best-global-universities/hungary>

URL6: The Scholarly Kitchen. <https://scholarlykitchen.sspnet.org/2023/09/18/guest-post-reputation-and-publication-volume-at-mdpi-and-frontiers-the-1b-question/>